

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

The mediation as a discipline in the higher schools

Dimitrova, Diana

2021

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/109910/>
MPRA Paper No. 109910, posted 27 Sep 2021 14:27 UTC

МЕДИАЦИЯТА В РАЗЛИЧНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ СФЕРИ

СБОРНИК С ДОКЛАДИ ОТ НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

Издателство „Наука и икономика“
Икономически университет – Варна

МЕДИАЦИЯТА В РАЗЛИЧНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ СФЕРИ
THE MEDIATION IN THE DIFFERENT PUBLIC SPHERES

Сборник с доклади
Conference proceedings

**МЕДИАЦИЯТА
В РАЗЛИЧНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ СФЕРИ
Сборник с доклади**

**THE MEDIATION
IN THE DIFFERENT PUBLIC SPHERES
Conference proceedings**

Сборникът се издава като резултат от национална научна конференция „Медиацията в различните обществени сфери“, проведена на 11 май 2021 г. в Икономически университет – Варна. Научният форум е организиран от Университетски център по медиация – ИУ-Варна, Институт „Итера“ и Камара на медиаторите в България. Научният форум е проведен по проект НПК 294/2021 г. съгласно договор за частично финансиране на научен форум по реда на Наредба за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на държавните висши училища научна или художественотворческа дейност, обн. в ДВ, бр. 73 от 16.09.2016 г., в сила от 01.01.2017 г, приета с ПМС №233 от 10.09.2016 г.

Всички публикувани материали са рецензирани от утвърдени и водещи в съответната научна област специалисти, включени в Редакционния съвет. Авторите носят отговорност за съдържанието на предоставените доклади.

The book is published as a result of a national conference “The mediation in the different public spheres”, which took place at 11 May 2021 in the University of Economics – Varna. The scientific forum was organized by the Legal Studies Department, Institute “Itera” and Chamber of the mediators in Bulgaria. The scientific forum was carried out on project SPC –294/2021, pursuant to contract for partial financing of scientific forum according to Regulation for the conditions and order of evaluation, planning, distribution and spending of funds from the state budget for financing of the inherent for the state higher schools scientific or artistic activity, promulgated State Gazette 73/16.09.2016, effective of 01.01.2017, adopted by decree of the Council of ministers No233 /10.09.2016 г. All published reports are refereed by acknowledged and leading specialists in the respective scientific area, members of the Editorial board.

The authors are solely responsible for the content of the submitted reports.

Тази книга или нейните части не могат да бъдат възпроизвеждани или предавани под каквато и да е форма, или по какъвто и да е начин, електронен или механичен, и копирани без писменото разрешение на издателя.

This book or its parts may not be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, and copied without the written permission of the publisher.

© Издателство „Наука и икономика“,
Икономически университет – Варна, 2021.

© University publishing house „Science and Economics“
University of Economics –Varna, 2021.

ISSN 2738-8794

DOI: <https://doi.org/10.36997/MDPS2021>

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател

Доц. д-р Андрияна Андреева – ръководител на Университетски център по медиация ИУ – Варна

Членове:

Лиляна Савова – председател на Камарата на медиаторите в България и Институт „Итера“

Венета Иванова – Камара на медиаторите в България и Институт „Итера“

Доц. д-р Галина Йолова – Университетски център по медиация ИУ – Варна

Гл. ас. д-р Диана Димитрова – Университетски център по медиация ИУ – Варна

Ивелина Тодорова – Университетски център по медиация ИУ – Варна

Милена Комитска – Университетски център по медиация ИУ – Варна

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Доц. д-р Андрияна Андреева – ръководител катедра „Правни науки“, ИУ – Варна

Доц. д-р Галина Йолова – катедра „Правни науки“, ИУ – Варна

Доц. д-р Андрей Александров – ИДП при БАН

КОНТАКТИ:

9002, гр. Варна, бул. „Княз Борис I“ №77

Икономически университет – Варна

Университетски център по медиация

E-mail: mediation@ue-varna.bg

ORGANIZING COMMITTEE

Chairman:

Assoc. Prof. Andriyana Andreeva, PhD – Head of the University center for mediation University of Economics - Varna

Members:

Lilyana Savova – Chairman of the Chamber of Mediators in Bulgaria, Institute Itera

Veneta Ivanova - Chamber of Mediators in Bulgaria, Institute Itera

Assoc. Prof. Galina Yolova, PhD - University center for mediation UE-Varna

Chief Assist. Prof. Diana Dimitrova, PhD - University center for mediation UE-Varna

Ivelina Todorova - University center for mediation UE-Varna

Milena Komitska - University center for mediation UE-Varna

EDITORIAL BOARD

Assoc. Prof. Andriyana Andreeva, PhD – Head of “Legal sciences” Department, UE-Varna

Assoc. Prof. Galina Yolova, PhD – “Legal sciences” Department, UE-Varna

Assoc. Prof. Andrey Alexandrov, PhD - Institute for Legal Researches, BAS

CONTACTS:

9002, Varna, 77, Knyaz Boris I Blvd.

University of Economics - Varna

University center for mediation

E-mail: mediation@ue-varna.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

1. **Ана Джумалиева, ВСУ „Черноризец Храбър“**
Възможности за приложение на медиацията
в производството по дискриминация 11
2. **Дарина Зиновиева, ИДП при БАН,
ЮФ на ПУ „П. Хилендарски“**
Медиация и медиатори в здравеопазването..... 24
3. **Надежда Йонкова, ИДП при БАН**
Медиация и изкуствен интелект 38
4. **Марин Маринов, Окръжен съд – Варна**
Медиацията като част от съдебната реформа..... 55
5. **Галина Ковачева, ВСУ „Черноризец Храбър“**
Конфликтът във взаимодействието между престъпника
и жертвата и институтът на медиацията 61
6. **Владимир Досев, ИУ – Варна**
Езикови особености на медиацията..... 72
7. **Марияна Ширванян, Административен съд – Варна,
Владимир Данев,
докторант Русенски университет „Ангел Кънчев“**
Медиацията в контекста на правото на ефективни
вътрешноправни средства за защита 81
8. **Владимир Данев,
докторант Русенски университет „Ангел Кънчев“**
Медиацията като алтернатива
на дисциплинарното производство..... 89
9. **Гергана Върбанова, Адвокатска колегия – Варна**
Дигитална трансформация в процеса на медиация..... 101
10. **Виолета Владова-Иванова, ИУ – Варна**
По някои въпроси за медиацията в търговските отношения ... 108

11. **Даниела Петрова, ТУ – Варна**
Международноправна уредба на медиацията в ЕС..... 119
12. **Станислава Касикова,**
Център за алтернативно решаване на спорове „Консенсус“
Медиацията в решаването на потребителски спорове
в публичния сектор – преглед на чуждестранния опит
и възможностите пред българския модел 136
13. **Никола Живков, Мариета Живкова, докторанти**
по „Политология“ при катедра „Политология, социология
и културология“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
За медиацията като нова култура за решаване на спорове..... 148
14. **Андрияна Андреева, ИУ – Варна**
Приложение на методите на медиацията –
от висшето образование до пазара на труда 158
15. **Лиляна Савова, Институт „Итера“, докторант към БАН**
Модел за въвеждане на медиацията
в предучилищното образование 169
16. **Венета Иванова, докторант към МУ – Варна**
Концепция за развитие на емоционални компетентности
и умения за управление на конфликти чрез методите
на медиацията във възрастта 3-7 години..... 178
17. **Диана Димитрова, ИУ – Варна**
Медиацията като учебна дисциплина
във висшите училища..... 185
18. **Недялка Александрова, ИУ – Варна**
Знанието за медиацията в международния бизнес..... 196
19. **Жасмина Иванова Райкова, ИУ – Варна**
Медиация в образованието 207
20. **Марчела Петрова, Детска градина №23 „Иглика“ – Варна**
Интегриране на медиацията
в предучилищното образование..... 218

21. **Галина Йолова, ИУ – Варна**
За някои възможни аспекти на медиацията
при здравноосигурителните правоотношения..... 231
22. **Даниела Петрова, ТУ – Варна**
Правна регламентация на здравния медиатор
и неговото въздействие върху устойчивото развитие
на социалния капитал..... 243

МЕДИАЦИЯТА КАТО УЧЕБНА ДИСЦИПЛИНА ВЪВ ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА

*Гл. ас. д-р Диана Димитрова
Икономически университет – Варна*

THE MEDIATION AS A DISCIPLINE IN THE HIGHER SCHOOLS

*Chief Assist. Prof. Diana Dimitrova
University of Economics - Varna*

Резюме: Медиацията е не само алтернативен способ за разрешаване на спорове, но и култура на общуване, развиваща определени умения, търсени от днешните работодатели. В доклада се разглежда възможността за въвеждането ѝ като учебна дисциплина във висшите училища. На база на разгледаните форми на обучение, предлагани от чуждестранни и български висши училища, се правят изводи и обобщения.

Ключови думи: *медиация, учебни дисциплини, висши училища*

Abstract: The mediation is not only an alternative mean for conflict resolution, it is also a culture of communication, developing particular skills, coveted by the today's employers. The possibility of introducing mediation as a discipline in the higher schools is examined in the report. Based on the examined forms of education, offered by foreign and Bulgarian Higher Schools conclusions and summaries are made.

Key words: *mediation, discipline, higher schools*

Doi: <https://doi.org/10.36997/MDPS2021.17>

Въведение

Медиацията като извънсъдебен метод за разрешаване на спорове набира популярност не само в България, но и на европейско и международно ниво. Предимствата ѝ на по-бърз, неформален, конфиденциален и гъвкав процес (Александров 2015) (Андреева и др.

2020) при разрешаване на конфликти са безспорни.

Медиацията обаче е не само алтернативен способ за разрешаване на конфликти, тя е и култура на общуване. Обучението за медиатор дава не само възможността за упражняване на тази професия, но и развива определени умения, търсени от днешните работодатели – то помага на обучаваните да развият така наречените „меки умения“ (soft skills). Тъй като за по-голямата част от обучаемите висшето образование е начин за напредък в кариерата, ролята на университета е да ги въоръжи с най-търсените умения. Програмите за обучение по медиация биха спомогнали за развитието на редица умения у студентите. На първо място, ефективна комуникация – медиацията спомага за развиване на уменията за диалог между страните и съответно ясно изразяване и стремеж за разбиране на останалите, което от своя страна води до по-голяма ангажираност и продуктивност. На второ място, работа в екип – за работата в екип е необходимо активно сътрудничество от участниците за постигане на резултата. На трето място, разрешаване на проблеми – при възникване на проблеми се очаква от работещите да предприемат бързи действия за отстраняването им. Програмите за обучение по медиация спомагат за развиване на всички тези умения, които са необходими както на работодатели и мениджъри, така и на работници и служители без значение в каква сфера конкретно са заети. В този смисъл въвеждането на учебна дисциплина по медиация, предлагана за всички специалности, би спомогнала за придобиване на подобни умения и създаване на една нова култура на общуване.

Предвид тенденциите в областта на висшето образование към обвързване на теоретичните познания с практически способности, за да се отговори на търсенията на пазара на труда, актуалността на тематиката е безспорна.

Цел на настоящата разработка е да се изследват и представят различни форми на обучение по медиация, предлагани от български и чуждестранни университети. В доклада е разгледано обучението по медиация не само като предпоставка за сертифициране и упражняване на професията, но и като възможност за придобиване на умения, спомагащи за по-успешна професионална реализация. На база на изследването са направени изводи и обобщения.

Авторът си поставя следните **изследователски задачи**: 1) изследване на предлаганите форми на обучение в областта на медиацията в български университети; 2) преглед на предлаганите форми на обучение в чуждестранни университети; 3) обосноваване на изводи и обобщения.

В доклада са съчетани **комплексни изследователски методи**, ползвани в правната доктрина, като нормативен, сравнителноправен, индукция и дедукция. Докладът е съобразен с националното законодателство към 31 май 2021 г.

Изложение

В България,¹⁰¹ както и в редица други държави,¹⁰² съществува нормативна регулация относно обучението за медиатор, където са заложени изисквания както към обучаващите организации, така и към хорариума, практиките и съдържанието на обучението. На европейско ниво липсва единна регулация. Съгласно позиция на Eurochambres¹⁰³ създаването на Европейски стандарти относно обучението и уменията на медиаторите ще допринесе за акредитираща система (частна или публична) и ще повиши качеството на медиаторите и медиацията. В различните държави медиационни центрове и държавни органи определят изисквания към медиаторите, съответно доброволни или задължителни акредитационни системи. Обученията за медиатори също не са с еднакво качество, а създаването на акредитационна система за програмите за обучение би допринесла за повишаване на качеството им. В тази връзка в позицията са направени и някои препоръки за задължително и надграждащо обучение,

¹⁰¹ Наредба №2 от 15.03.2007 г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори; за изискванията за обучение на медиатори; за реда за вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и етични правила за поведение на медиатора, издадена от министъра на правосъдието, обн., ДВ, бр. 26 от 27.03.2007 г., в сила от 27.04.2007 г., доп., бр. 29 от 8.04.2011 г., изм., бр. 100 от 15.12.2017 г., в сила от 1.01.2018 г., изм. и доп., бр. 15 от 21.02.2020 г.

¹⁰² Например Германия – Verordnung über die Aus- und Fortbildung von zertifizierten Mediatoren (Zertifizierte-Mediatoren-Ausbildungsverordnung - ZMediatAusbV), Италия – DECRETO LEGISLATIVO 4 marzo 2010, n. 28, Pubblichiamo il testo del D.Lgs. 4 marzo 2010 n. 28 aggiornato con le successive modifiche ed integrazioni.

¹⁰³ EUROCHAMBRES_Position_Paper_B2B_mediation.

за подкрепа от страна на Европейската комисия на разработването на стандарти за медиаторските умения и обучение, които да позволяват признаването им и улесняват трансграничните медиации, насърчаване от страните членки на частни или публични акредитационни системи, а също така включването на медиацията като част от учебната програма за ОКС „магистър“ по право.

Такива единни стандарти така и не са въведени. В повечето държави съществува регулация относно обучението за медиатори и изисквания към обучаващите организации¹⁰⁴. Същевременно няма специална регулация относно включването на медиацията в учебна програма на висше училище, а уредбата е в общата нормативна рамка. В България нормативната уредба на висшето образование е уредена в Закона за висшето образование (ЗВО), Правилника за приложение на закона за висшето образование (ППЗВО), Закона за развитието на академичния състав в Република България (ППЗРАСРБ), както и вътрешните правилници на висшите училища. Висшите училища разполагат със самостоятелност и образователният процес е подчинен на принципа на академичната автономия (Димитрова 2016; Димитрова 2017; Андреева, Димитрова 2019; Славова, Андреева, Димитрова 2019). В случай че висше училище желае да включи обучение по медиация като учебна дисциплина или като специалност в ОКС „бакалавър“ или „магистър“ следва да се прилагат нормативни разпоредби, относими към висшето образование.

Някои български университети предлагат обучение на медиатори в различни сертифициращи програми и допълнителни обучения, но не и в ОКС „бакалавър“ или „магистър“. В УНСС, в Центъра за правни изследвания, се предлага сертифициращ курс за обучение на медиатори – основно и допълнително обучения. Хорариумът и съдържанието на учебните програми отговарят на изискванията съгласно Наредба №2 от 15.03.2007 г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори; за изискванията за обучение на медиатори; за реда за вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и

¹⁰⁴ България, Италия, Германия, Белгия, Испания (https://e-justice.europa.eu/64/BG/mediation_in_eu_countries?GERMANY&member=1).

етични правила за поведение на медиатора, издадена от министъра на правосъдието – 60 теоретични часа за основното обучение (съгласно чл. 8 от Наредбата) и по 30 часа за допълнителните обучения (съгласно чл. 11 а от Наредбата), както и практическа част. Освен основния курс се предлагат и допълнителни обучения по търговска, трансгранична, потребителска и семейна медиация. Съгласно разпоредбите на Закона за медиацията¹⁰⁵ медиатор може да бъде дееспособно лице, което не е осъждано за престъпление от общ характер, успешно е завършило курс на обучение за медиатор, не е лишено от право да упражнява професия или дейност, няма ограничения относно образование или специалност или обучението е достъпно без ограничения. В специалност „Право“ във втори курс се предлага като избираема дисциплина „Медиация и извънсъдебно разрешаване на спорове“ с хорариум 45 часа лекции, носещ 5 кредита. Няма информация тази избираема дисциплина да се предлага и за други специалности, висшето училище я предлага само за специалност „Право“.

Във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ в Центъра за квалификация също се предлага образователна програма „Медиация и разрешаване на конфликти“. Програмата се предлага в няколко форми на обучение – редовна, задочна и дистанционна, в професионално направление 3.3. Политически науки и е форма на професионална квалификация „Посредник при разрешаване на конфликти“, със срок на обучение 2 семестъра, носещи ECTS 60 кредита. За разлика от обучението в УНСС, тук не става дума за сертифициращо обучение за медиатори, а за професионална квалификация, която не дава право за вписване в Единния регистър на медиаторите. В учебния план за специалност „Право“ в пети семестър като факултативна дисциплина с хорариум 15 часа лекции е включена „Медиация“. И в този университет дисциплината се предлага за студенти от специалност „Право“, но няма информация да се предлага и за други специалности.

В разгледаните български университети се предлага обучение за

¹⁰⁵ Закон за медиацията. Обн. ДВ, бр.110 от 17 декември 2004 г., изм. ДВ, бр.86 от 24 октомври 2006 г., изм. ДВ, бр.9 от 28 януари 2011 г., изм. ДВ, бр.27 от 1 април 2011 г., изм. и доп. ДВ, бр.77 от 18 септември 2018 г., изм. ДВ, бр.17 от 26 февруари 2019 г.

медиатор – както сертифициращо и допълнителни, така и като професионална квалификация, но не се предлага като специалност в ОКС „бакалавър“ или „магистър“. Като дисциплина се предлага само за студенти от специалност „Право“, но не и други специалности, като подобно ограничение не е предвидено нормативно.

В редица университети в САЩ се предлага обучение по медиация в различни форми.

College/University	Location	Institution Type	Degrees Offered	Tuition (2015-2016)
University of California-Berkeley	Berkeley, CA	4-year, Public	Continuing Education (may be applied to certificate)	\$995.00*
Wayne State University	Detroit, MI	4-year, Public	Master's	\$14,165 (graduate, in-state)**
George Mason University	Fairfax, VA	4-year, Public	Bachelor's, Master's, Doctorate, Graduate Certificate	\$10,952 (undergrad, in-state) \$10,328 (graduate, in-state)**
Portland State University	Portland, OR	4-year, Public	Bachelor's, Master's	\$8,034 (undergrad, in-state) \$12,816 (graduate, in-state)**
University of Akron Main Campus	Akron, OH	4-year, Public	None (Continuing Education)	\$10,509 (undergrad, in-state)* \$300 (non-student, general mediation course)*

Kent State University Kent Campus	Kent, OH	4-year, Public	Bachelor's	\$10,012 (undergrad, in-state)**
University of Oregon	Eugene, OR	4-year, Public	Master's	\$24,471 (graduate, in-state)*
Kennesaw State University	Kennesaw, GA	4-year, Public	None (Workshop)	\$350-\$1,100*

Източник: https://study.com/mediation_schools.html.

Обучението се предлага в ОКС „бакалавър“, ОКС „магистър“, докторски програми както и други форми. Бакалавърските програми дават възможност за управление/ анализ/ разрешаване на конфликти. Завършилите магистърските програми са подготвени за провеждане на медиации на работното място, в образователната или правната сфера. И двата вида програми предлагат стаж за придобиване на практически умения. Докторските програми се предлагат по-рядко, но на докторантите, които се интересуват от теоретичните аспекти, се дава възможност да проведат изследвания за дисертационния труд. Предлагат се и уъркшопове по управление на конфликти и програми, даващи кредити, изисквани от работодатели или сертифициращи организации, като тези обучения са насочени към работещи професионалисти. За разлика от българските висши училища, в американски университети се предлага значително по-широк кръг от възможности за обучение – както в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“, така и в докторски програми и продължаващо или допълнително обучение.

В различни форми се предлага обучението и в Германия. Университетът в Хайделберг¹⁰⁶ предлага продължаващо обучение „Медиация“, като са обучени над 900 души от различни основни професии – психолози, юристи, медици, но и икономисти и даже артисти. Такова се предлага и в университетите в Потсдам¹⁰⁷, Хамбург¹⁰⁸,

¹⁰⁶ <https://www.uni-heidelberg.de/wisswb/kommunikation/mediation/index.html>.

¹⁰⁷ <https://www.uni-potsdam.de/de/mediation/index>.

¹⁰⁸ <https://www.zfw.uni-hamburg.de/weiterbildung/gesundheit-psychologie-kriminologie/konfliktberatung-mediation.html>.

Бремен¹⁰⁹, Олденбург¹¹⁰. По-голямата част от тези продължаващи обучения предлагат сертифициране съгласно заложените нормативни изисквания в Германия¹¹¹. Европейски университет Виадрина – Франкфурт на Одер¹¹² предлага обучение в ОКС „магистър“ по „Медиация и мениджмънт на конфликти“ в рамките на три семестъра, завършващо като „Master of Arts“ или „Master of Laws“. То дава възможност на тези, които не са преминали обучение за медиатори, да преминат такова, а на завършилите да надградят и задълбочат основните си познания с допълнителни модули.

Магистърско обучение се предлага и в университета в Грац¹¹³, Австрия. То е с продължителност 24 месеца в 7 модула, магистърска теза, „Master of Arts“ и дава възможност за вписване в регистъра на медиаторите. В университета във Виена се предлага избираема дисциплина „Медиация и други форми за алтернативно разрешаване на спорове“¹¹⁴ приоритетно за напреднали студенти по право във втората част на следването.

От направения преглед на университети в Германия и Австрия може да се обобщи, че се предлагат основно продължаващи и сертифициращи обучения, както и някои такива в ОКС „магистър“, а като дисциплина и при тези университети, както в България, медиацията се предлага основно като изборна в специалност „Право“.

Заклучение

След направения преглед на предлаганите форми на обучение може да се направи следното обобщение:

- най-често срещаната форма на обучение „медиация“ е като

¹⁰⁹ <https://www.uni-bremen.de/weiterbildung/fuer-den-beruf/management-recht-soziales/mediation>

¹¹⁰ <https://uol.de/c31/mediation>.

¹¹¹ Verordnung über die Aus- und Fortbildung von zertifizierten Mediatoren (Zertifizierte-Mediatoren-Ausbildungsverordnung - ZMediatAusV).

¹¹² https://www.rewi.europa-uni.de/de/studium/master/mediation/Ressource/PDFs/Broschuere-2016/Viadrina_Masterstudiengang_Mediation-und-Konfliktmanagement.pdf.

¹¹³ <https://soziale-kompetenz.uni-graz.at/de/weiterbilden/mediation/masterlehrgang-mediation/>.

¹¹⁴ <https://jus.wien.vsstoe.at/studienaufbau/wahlfaecher-und-wahlfachkoerbe/>.

сертифициращо или надграждащо/допълнително/продължаващо обучение и се предлага от висши училища както в България, така и в други страни;

➤ в някои от университетите се предлага и в ОКС „магистър“/ в някои американски и ОКС „бакалавър“;

➤ среща се и като учебна дисциплина (в повечето случаи избираема или факултативна), но основно за студенти от специалност „Право“, като подобно нормативно ограничение не е предвидено.

Както беше посочено по-горе програмите за обучение по медиация биха спомогнали за развитието на редица умения у студентите – ефективна комуникация, работа в екип, разрешаване на проблеми, нова култура на общуване, търсени и ценени от работодателите и необходими както на ръководни длъжности и мениджъри, така и на всички останали работници и служители, независимо от сферата на професионалното им развитие. Въвеждането на дисциплина „Медиация“ без ограничение само до определени специалности, независимо дали в задължителна или избираема форма, би спомогнало за формиране на тези умения, съответно за по-успешната професионална реализация. Ролята на висшите училища е да предложи такава възможност за студентите с въвеждането на дисциплина, съобразена с нуждите на съответната специалност.

Използвана литература

1. Александров, А. (2015). Извънсъдебни способности за решаване на трудови спорове. // Актуални проблеми на трудовото и осигурителното право, София: Св. Кл. Охридски, том 7, с. 231-246.
(Aleksandrov, A. (2015). Izvansadebni sposobi za reshavane na trudovi sporove, Aktualni problemi na trudovoto i osiguritelnoto pravo, Sofiya: Sv. Kl. Ohridski, tom 7, s. 231-246.)
2. Андреева, А. (2020). Медиацията в сферата на висшето образование – иновативен модел за комуникация в българските университети. // Сборник доклади от национална кръгла маса „Медиацията в различните обществени сфери“, с. 7-14.
(Andreeva, A. (2020) Mediatsiyata v sferata na vissheto obrazovanie – inovativen model za komunikatsiya v balgarskite universiteti. //

Sbornik s dokladi ot natsionalna kragla masa „Mediatsiyata v razlichnite obshtestveni sferi“, s. 7-14).

3. Андреева, А., Димитрова, Д. (2019). Академичното самоуправление в България – традиции и предизвикателства. // Стратегии на образователната и научната политика, Аз Буки, XXVII, №2, с. 141-153.
(Andreeva, A., Dimitrova, D. (2019). Akademichnoto samoupravlenie v Bulgariya – traditsii i predizvikatelstva. // Strategii na obrazovatelnata i nauchnata politika, Az Buki, XXVII, №2, s. 141 - 153.)
4. Андреева, А. и др. (2020). Защита на индивидуалните субективни трудови права. Варна: Наука и икономика, с. 182.
(Andreeva, A. i dr. (2020). Zashchita na individualnite subektivni trudovi prava, Varna: Nauka i ikonomika, 182).
5. Димитрова, Д. (2016). Исторически традиции и тенденции за развитие на академичната автономия. // Известия на Съюза на учените - Варна, Серия „Хуманитарни науки“, №1, с. 63-69.
(Dimitrova, D. (2016). Istoricheski traditsii i tendentsii za razvitie na akademichnata avtonomiya. // Izvestiya na Sayuza na uchenite - Varna, Seriya „Humanitarni nauki“, №1, s. 63-69.)
6. Димитрова, Д. (2017). Форми и граници на академичната автономия. // VIII международна научна конференция „Икономиката в променящия се свят – национални, регионални и глобални измерения (ИПС-2017)“, Варна: Наука и икономика, №1, с. 407-417.
(Dimitrova, D. (2017). Formi i granitsi na akademichnata avtonomiya. // VIII mezhhdunarodna nauchna konferentsiya „Ikonomikata v promenyashtiya se svyat – natsionalni, regionalni i globalni izmereniya (IPS-2017)“, Varna: Nauka i ikonomika, №1, s. 407-417).
7. Славова, В., Андреева, А., Димитрова, Д. (2019). Академичната автономия в контекста на съвременната университетска идея – философски и правни аспекти. // Философия: Научно списание, София: Аз Буки, том 28, №4, с. 398-414.
(Slavova, V., Andreeva, A., Dimitrova, D. (2019). Akademichnata avtonomiya v konteksta na savremennata universitetska ideya - filosofski i pravni aspekti. // Filosofiya: Nauchno spisanie, Sofiya: Az Buki, tom 28, №4, 398-414).

За контакти:
гл. ас. д-р Диана Димитрова
Икономически университет – Варна
dianadim@ue-varna.bg